

VNS 14/2022 vp

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO EDUSKUNNALLE
SUOMEN OSALLISTUMISEN JATKAMISESTA
TURVALLISUUSSEKTORIN KOULUTUSYHTEISTYÖSSÄ IRAKISSA
(OPERATION INHERENT RESOLVE, OIR)

Vuonna 2014 perustettiin Irakin tueksi taistelussa Isisiä vastaan Yhdysvaltain johtama **kansainvälinen Isisin vastainen koalitio** (Global Coalition against Daesh). Suomi liittyi koalitioon samana vuonna. Koalition sotilaallinen toiminta Isisiä vastaan Irakissa ja Syyriassa tapahtuu **Operation Inherent Resolve** –operaation (OIR) puitteissa, joka käynnistettiin vuonna 2014. Suomi on osallistunut operaatioon vuodesta 2015 alkaen. OIR-operaation taistelu Isisiä vastaan on tuonut tulosta ja operaatio on siirtynyt toimintansa neljänteen ja viimeiseen vaiheeseen.

Naton koulutusoperaatio Irakissa (Nato Mission Iraq, NMI) aloitti toimintansa syksyllä 2018. Koulutusoperaation tavoitteena on tukea Irakin sotilaskoulutusjärjestelmän kehittämistä ja turvallisuussektorin uudistamista pääasiassa strategisen tason koulutuksen ja neuvonannon kautta. Suomi on osallistunut koulutusoperaatioon Naton kumppanimaana joulukuusta 2018 alkaen.

Naton tavoitteena on vahvistaa NMI-operaatiota. NMI:n laajentuminen on ollut tarkoitus toteuttaa rinnakkaisena prosessina OIR-operaation asteittaisen supistamisen kanssa. Irakin sisäpoliittisen tilanteen vuoksi tämä on kuitenkin edennyt odotettua hitaammin.

Irakin tilanne

Poliittinen tilanne Irakissa jatkuu vaikeasti ennustettavana. Irakissa järjestettiin parlamenttivaalit 10.10.2021, ja maa on ollut poliittisessa umpikujassa siitä lähtien. Vaalit voitti shiialaisen uskonnollisen johtajan Muqtada al-Sadrin johtama, riippumattomuutta sekä Iranista että lännestä korostava shiaryhmittymä. Sadristit eivät kuitenkaan yrityksistään huolimatta kyenneet saamaan tarvittavan suurta enemmistöä nimittääkseen presidentin ja pääministerin. Kesäkuussa 2022 al-Sadrin 73 parlamentaarikkoa erosi parlamentista painostaakseen kilpailijoitaan, mikä johti siihen, että Iran-mielisestä ja al-Sadrin liikkeen kanssa kilpailevasta shiiojen Coordination Framework -liittoumasta tuli suurin parlamentaarinen ryhmittymä. Coordination Framework esitti Mohammed Shia al-Sudania pääministeriehdokkaaksi, mikä sai Al-Sadrin kannattajat lähtemään kaduille ja tunkeutumaan maan parlamenttiin. Kuukauden kestäneet mielenosoitukset johtivat elokuun lopussa väkivaltaisuuksiin, joissa kymmeniä ihmisiä kuoli ja satoja loukkaantui.

Poliittinen prosessi otti askeleen eteenpäin, kun parlamentti valitsi 13.10.2022 pidetyssä äänestyksessä Kurdistanin isänmaallista liittoa (Patriotic Union of Kurdistan, PUK) edustavan Abdul Latif Rashidin maan seuraavaksi presidentiksi. Samassa istunnossa vastavalittu presidentti nimitti Mohammed Shia al-Sudanin pääministeriksi. Irakin uusi hallitus aloittaa toimintaansa haasteellisessa tilanteessa.

Irakin taloustilanne jatkuu erittäin heikkona, eikä syvälle meneviä taloudellisia reformeja kyetä tekemään tilanteessa, jossa poliittinen järjestelmä on epävakaa ja jossa ulkoiset voimat kilpailevat vallasta Irakissa. Parlamentti ei ole pystynyt hyväksymään maalle budjettia vuonna 2022. Öljytuloja käytetään Ukrainan sodan seurauksena nousseiden elintarvikkeiden ja energian hintojen alentamiseen. Hallituksella on edessään suuria vaikeuksia, mikäli öljyn hinta romahtaa.

Maan sisäisen vakauden kannalta keskeistä on turvallisuussektorin uudistaminen. Turvallisuussektorin reformissa keskiössä on tuoda eri aseelliset ryhmittymät koordinoitusti Irakin keskushallinnon alaisiin turvallisuusjoukkoihin. Näihin ryhmittymiin kuuluu erityisesti keskushallintoon kuulumattomat puolisolitaalliset joukot, PMF (Popular Mobilization Forces) sekä

Irakin hallituksen kontrollin ulkopuolella olevia yksittäisiä shiamilitiaryhmiä (Shia Militia Group, SMG). Kansainvälistä tukea tarvitaan edelleen erityisesti Irakin turvallisuusjoukkojen tukemiseksi, maan turvallisuussektorin kehittämiseksi ja turvallisuustilanteen vakauttamiseksi.

Tammikuussa 2020 Irakin parlamentti hyväksyi päätöslauselman, jossa vaadittiin kansainvälisten joukkojen poistamista maasta. Irakin hallitus on kuitenkin toistuvasti todennut tarvitsevansa kansainvälisten joukkojen ja asiantuntijoiden tukea niin Isisin vastaiseen taisteluun kuin oman turvallisuussektorinsa kouluttamiseen, neuvonantoon ja uudistamiseen. Kansainväliset tukitoimet on sisäpoliittisten ristiriitojen takia sovittava selkeästi yhteen Irakin hallituksen määrittelemien uudistustarpeiden kanssa.

Yhdysvallat pyrkii vähentämään sotilaallista läsnäoloaan Lähi-idässä ja Irakissa. Yhdysvallat on vähentänyt joukkojensa määrää Irakissa vähitellen noin 2500 sotilaaseen. Yhdysvallat ei ole 31.12.2021 jälkeen osallistunut taistelutoimiin Irakissa, vaan jatkaa Irakin tukemista Isisin vastaisessa toiminnassa koulutuksella, neuvonannolla ja tiedustelutiedon vaihdolla.

Isisin hallussa ei enää ole maa-alueita, mutta on sillä edelleen Irakissa kannattajia ja nukkuvia soluja. YK:n pääsihteerin turvallisuusneuvostolle 26.7.2022 antaman Isisin aiheuttamaa uhkaa koskevan raportin mukaan Isisin taistelijoita olisi kaiken kaikkiaan Irakin ja Syyrian alueella noin 6 000–10 000, joista suurin osa on joko irakilaisia tai syyrialaisia. Taistelijoiden määrä on laskenut useilla tuhansilla vuosiin 2020 ja 2021 verrattuna. Irakin turvallisuustilanne on parantunut, mutta se on edelleen hauras, vaihtelee paljon alueittain ja on altis nopeille muutoksille. Vapautettujen alueiden vakauttaminen on jatkossakin edellytys maan sisäisten pakolaisten kotiinpaluun ja siellä pysymiselle.

Irakin autonomisella kurdialueella turvallisuustilanne on muuta maata parempi. Iran on kuitenkin tehnyt raketti- ja lennokki-iskuja Kurdistanissa Iranin kurdeja vastaan. Irakin perustuslain mukaisesti Irakin Kurdistanin aluehallinnon (KRG) keskeisiin tehtäviin kuuluu turvallisuusjoukkojen hallinnointi autonomisella alueella, missä Irakin turvallisuusjoukoilla (ISF) ei ole valtuuksia operoida. Irakin autonomisen kurdialueen Peshmerga-turvallisuusjoukot vastaavat poliisivoimien kanssa alueen turvallisuudesta. KRG:n tavoitteena on saattaa Peshmerga-turvallisuusjoukkonsa osaksi Irakin puolustusrakenteita ja lisätä entisestään yhteistyötä Irakin turvallisuusjoukkojen kanssa erityisesti ns. kiistellyillä alueilla Erbilin, Ninawan, Kirkukin ja Diyalan provinssissa. KRG on korostanut kansainvälisen yhteisön tuen tarvetta kiistelyjen alueiden aseman ratkaisemiseksi.

Irakin keskushallinto ja KRG ovat sopineet Ninawan provinssissa sijaitsevan Sinjarin alueen hallinnasta. Tarkoituksena on luovuttaa alueen turvallisuushallinto Irakin liittovaltion poliisille mm. alueella olevilta Irakin turvallisuusjoukoilta ja keskushallintoon kuulumattomalta puolisotilaalliselta PMF:ltä. Päätöstä ovat kritisoineet erityisesti päätöksenteon ulkopuolelle jätetyt jesidit, jotka kärsivät pahoin Isisin sotarikoksista.

Suomen kokonaisvaltaisen lähestymistavan toimeenpano

Irak on Euroopan ja EU:n lähinaapurustoa. Irakin vakaudella on suoria vaikutuksia sekä Persianlahden alueen, että Euroopan ja Suomen turvallisuuteen. Suomi pitää tärkeänä kokonaisvaltaista osallistumista Irakin vakauttamista tukeviin toimiin. Suomi tukee Irakin vakauttamista mm. kehitysyhteistyöllä, rahoittamalla humanitaarista miinatoimintaa ja

osallistamalla sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan. Suomen Bagdadin suurlähetystö avattiin uudestaan syksyllä 2019 lähes 29 vuoden tauon jälkeen. Diplomaattinen läsnäolo Irakissa parantaa suuresti edellytyksiä vahvistaa ja kehittää maiden välisiä suhteita.

Irak on ollut aiempina vuosikymmeninä merkittävä vientimaa Suomelle. Kauppasuhteiden elpyminen edellyttäisi maan merkittävää vakautumista ja Maailman valuuttarahaston jälleenrakennussuunnitelman toimeenpanon käynnistymistä. Jälleenrakennussuunnitelman mukaan Irakin öljytulot suunnattaisiin yhteiskunnan ja talouden perusinfrastruktuurin kehittämiseen, kuten sähköntuotantoon, televerkkoihin ja vesijärjestelmiin, terveydenhuoltoon ja koulutukseen sekä yksityissektorin osuuden kasvattamiseen maan taloudessa. Irakin vaalien jälkeen uuden hallituksen sitoutuminen ja toimintakyky jälleenrakennussuunnitelman toimeenpanossa on merkittävin kauppasuhteiden kehittämistä määräävä tekijä.

Suomi tukee Irakin turvallisuussektorin kehittämistä osallistamalla vuonna 2017 perustettuun EU:n EUAM Iraq (European Union Advisory Mission Iraq) -siviilikriisinhallintaoperaatioon. Operaation tehtävänä on tukea Irakin kansallisen turvallisuusstrategian ja turvallisuusalan uudistuksen toimeenpanoa. Tätä toteutetaan antamalla strategisen tason neuvonantoa turvallisuussektorin uudistuksen toimeenpanosta vastaaville Irakin sisäministeriölle ja kansallisen turvallisuusneuvonantajan toimistolle. Lisäksi EUAM Iraq tukee toimia terrorismin, väkivaltaisten ääriliikkeiden ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi. Operaation mandaatti on voimassa 30.4.2023 saakka.

Suomi tukee YK:n kehitysohjelmaa UNDP:n vakauttamisrahaston (Fund For Stabilization, FFS) kautta vakauttamistoimia Isisiltä vapautetuilla alueilla. Infrastruktuurin kunnostamisen ohella tähän kuuluu muun muassa paikallishallinnon vahvistamista ja taloudellisen toiminnan elvyttämistä. Toiminta luo mahdollisuuksia sille, että kotiseudultaan pois joutuneiden paluu kotiin voisi jatkua. Suomi rahoittaa myös humanitaarista miinatoimintaa ja YK:n väestörahasen työtä vammaisten nuorten aseman parantamiseksi sekä Kansainvälisen siirtolaisjärjestön (IOM) kautta naisten ja maan sisällä siirtymään joutuneiden yrittäjyystoimintaa. Suomi on tukenut myös UNITAD:in työtä Isisin tekemien rikosten tutkimiseksi. Vuodesta 2014 lähtien Suomen ODA-kelpoinen kehitys- ja humanitaarinen apu Irakille on ollut yhteensä noin 44 miljoonaa euroa. Tästä 12,5 miljoonaa euroa on kanavoitu vakauttamisrahaston kautta.

Irakin tilanne on heijastunut Eurooppaan hakeutuvien turvapaikanhakijoiden määrään. Muuttoliikettä koskeva yhteistyö on osa Suomen ja Irakin kahdenvälistä yhteistyötä. Mitä laajalaisemmin Suomi on mukana tukemassa Irakin kehitystä, sitä paremmat ovat mahdollisuudet edistää myös palautuksiin liittyviä kysymyksiä. Keskustelua palautuskysymyksistä käydään sekä kahdenvälisesti että EU:n ja Irakin välisessä muuttoliikedialogissa. Suomen tavoitteena on paluu- ja palautusyhteistyötä helpottavat järjestelyt kielteisen lainvoimaisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden osalta. Suomen viranomaiset kannustavat vapaaehtoiseen paluuseen, jolloin palaajan onnistunutta paluuta tuetaan monin tavoin.

Isisin vastainen koalitio, D-ISIS

Isisin vastaisen koalition (Defeat ISIS, D-ISIS) yksi keskeinen tavoite on ollut estää vierastaistelijoiden pääsy Syyriaan ja Irakiin. Keskeisiä keinoja ovat olleet rajaviranomais- ja poliisiyhteistyö sekä lainsäädännön muutokset. Irakiin ja Syyriaan tulevien vierastaistelijoiden määrä on käytännössä ehtynyt.

Koalitiossa on 83 jäsentä, ml. kaikki Pohjoismaat, kaikki EU-maat Maltaa lukuun ottamatta, Euroopan unioni ja järjestöistä Arabiliitto, Nato, Interpol ja Sahelin sekä Saharan alueiden valtioiden yhteisö CEN-SAD. Suomi osallistuu koalition vierastaistelijatyöryhmän työhön (Foreign Terrorist Fighters, FTF), jossa Suomi on tuonut esiin kansallisia käytäntöjä ja korostanut erityisesti ennaltaehkäisevää työtä.

Suomen kansallista terrorismilainsäädäntöä on myös viime vuosina muutettu lukuisia kertoja ja muun muassa matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja tällaisen matkustamisen rahoittaminen on kriminalisoitu. Yhdysvallat on vedonnut koalitiokumppaneihin alueella vangittuna olevien vierastaistelijoiden ja leireillä olevien perheenjäsenten palauttamiseksi lähtömaihinsa.

Isisin vastainen koalitio pyrkii torjumaan Isisin propagandaa, radikalisoivaa vihapuhetta ja muita haitallisia viestejä mm. rajoittamalla materiaalin lataamista, jakamista ja kuluttamista internetissä yhteistyössä alan toimijoiden kanssa.

Suomen osallistuminen Irakin turvallisuussektorin tukeen sotilaallisen kriisinhallinnan keinoin; OIR-operaatio

OIR-operaation toimeenpano ja tavoitteet

Isisin vastaisen koalition toiminta tukeutuu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 2170 (2014), jossa korostetaan YK:n jäsenmaiden aktiivisen yhteistyön välttämättömyyttä Isisin torjumiseksi. Irakin ulkoministeri pyysi YK:n pääsihteerille 25.6.2014 lähettämässään kirjeessä koulutus- ja materiaalitukea maansa avuksi Isisin vastaisessa toiminnassa. Turvallisuusneuvoston puheenjohtaja antoi 19.9.2014 turvallisuusneuvoston konsensukseen perustuvan puheenjohtajan lausunnon, jossa vedotaan kansainväliseen yhteisöön, jotta se vahvistaisi ja laajentaisi apua Irakin hallitukselle taistelussa Isisiä ja muita aseellisia ryhmittymiä vastaan.

Koalition sotilaallinen toiminta Isisiä vastaan Irakissa ja Syyriassa tapahtuu *Operation Inherent Resolve* – operaation (OIR) puitteissa. Operaation koulutus- ja neuvonantotoiminnalla kehitetään Irakin, ml. Irakin autonomisen kurdialueen, turvallisuusjoukkojen kykyä torjua Isis sekä tukea turvallisuuden ja vakauden palauttamista. Neuvonantotoiminta kattaa myös esikuntia ja joukkoja. Operaation johtoesikunta on Bagdadissa ja selustaesikunta Kuwaitissa. OIR-operaatioon osallistuu 36 maata.

Koalition ja OIR-operaation koulutustoiminta painottuu erilaisten asiantuntijoiden ja johtoportaiden kouluttamiseen, mutta myös neuvonantoa ja joukkojen esikuntien ja joukkojen koulutusta jatkettaneen toistaiseksi.

OIR-operaation luonne ja voimankäyttö

OIR-operaatio toteutetaan Irakin hallituksen pyynnöstä ja yhteisymmärryksessä tämän kanssa. Irakin kanssa ei ole kaikkia osallistujamaita kattavaa yhteistä, kriisinhallintaoperaatioissa tavanomaista joukkojen oikeudellista asemaa koskevaa sopimusta (*Status of Forces Agreement*, SOFA), vaan osallistujamaat ovat sopineet joukkojensa asemasta kahdenvälisesti Irakin

hallituksen kanssa. Suomalaisten sotilaiden osallistumista koskeva Suomen ja Irakin hallitusten välinen noottienvaihto käytiin keväällä 2015.

Operaatioon osallistuvilla joukoilla ei ole yhteisesti sovittuja voimankäyttösääntöjä, vaan osallistujamaat antavat joukoilleen omat voimankäyttösäännöt. Suomen joukkojen osalta mahdollinen voimankäyttö perustuu kansainvälisen oikeuden tunnustamaan yksilön itsepuolustusosoikeuteen. Kansallisesti yksilön itsepuolustusosoikeus perustuu rikoslaissa (39/1889) säädettyyn hätävarjeluun. Koulutuksessa sekä neuvonantotoiminnassa voi mahdollisesti syntyä tilanteita, jotka vaativat voimankäyttöä itsepuolustukseksi. Kansallisesti voimakeinojen käytöstä säädetään sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 27 §:ssä. Suomi on antanut kansalliset voimankäyttöohjeet operaatioissa palveleville sotilaille.

Suomen osallistuminen OIR-operaatioon

Eduskunnalle vuonna 2014 annetussa valtioneuvoston selonteossa (VNS 10/201vp) todettiin, että ISIL on vakava uhka paitsi alueella, myös laajemmin koko kansainväliselle yhteisölle. Osallistumalla Isisin vastaiseen yhteistyöhön turvallisuussektorin koulutustoiminnalla Suomi on osaltaan edesauttanut näiden turvallisuusuhkien vähentymistä. Suomi on osallistunut OIR-operaatioon vuodesta 2015 lähtien. Tasavallan presidentti päätti 20.3.2015 valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta, että Suomi osallistuu Irakin turvallisuussektorin koulutusyhteistyöhön Irakissa enintään 50 sotilaalla enintään 12 kuukauden määräajaksi alkaen täyden operatiivisen toimintavalmiuden saavuttamisesta. Tasavallan presidentti päätti valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta 29.4.2016, että Suomi jatkaa ja vahvistaa osallistumistaan turvallisuussektorin koulutusyhteistyöhön Irakissa vuoden ajaksi 1.9.2016 alkaen kokonaisvahvuutena noin 100 sotilasta, käsittäen jatkamisen koulutustehtävissä 50 sotilaalla ja osallistumisen neuvonantotoimintaan noin 50 sotilaalla.

Tasavallan presidentti on päättänyt Suomen osallistumisen jatkamisesta turvallisuussektorin koulutusyhteistyössä Irakissa valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta vuosittain. Osallistumista jatkettiin tasavallan presidentin päätöksellä 28.6.2017 noin 100 sotilaalla 1.9.2017 alkaen vuoden 2018 loppuun asti. Tämän jälkeen 21.9.2018 tehdyllä tasavallan presidentin päätöksellä osallistumista jatkettiin noin 80 sotilaalla 1.1.-31.12.2019. Tasavallan presidentin päätöksellä 29.11.2019 osallistumista jatkettiin noin 80 sotilaalla 1.1.-31.12.2020 ja 17.12.2020 tehdyllä tasavallan presidentin päätöksellä noin 80 sotilaalla 1.1.-31.12.2021.

Suomen osallistuminen on sisältänyt osallistumisen koulutus- ja neuvonantotehtäviin Irakissa sekä osallistumisen tarpeellisiin esikunta-, hallinto- ja tukitehtäviin. Voimassa olevan tasavallan presidentin valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta 22.12.2021 tekemän kansallisen osallistumispäätöksen mukaisesti Suomi jatkaa osallistumistaan turvallisuussektorin koulutusyhteistyössä Irakissa noin 75 sotilaalla 1.1.-31.12.2022.

Suomen antama koulutus ja neuvonanto laajennettiin vuonna 2017 koskemaan peshmerga-joukkojen lisäksi myös Irakin keskushallinnon alaisia turvallisuusjoukkoja. Suomalaiset ovat kouluttaneet yli 5000 Irakin Kurdistanin turvallisuusjoukkojen (KSF) ja Irakin turvallisuusjoukkojen (ISF) sotilasta painopisteinä joukkojen toiminta yksiköinä sekä lääkintätaidot. Viime vuosina suomalaisten joukkojen tehtävät ovat painottuneet koulutusta enemmän neuvonantoon ja toiminnan suojaamiseen.

Neuvonantotoiminnalla tuetaan etenkin KSF-joukkojen koordinaatiota sekä KSFja ISF-joukkojen yhteistoimintaa ja koordinaatiota. Neuvonantotoiminnassa on painopisteenä ollut Irakin

autonomisella kurdialueella toimivien Kurdistanin turvallisuusjoukkojen esikuntien henkilöstön neuvonanto ja koulutus aselaji- ja toimialatehtäviin. Näiden joukkojen yhteistoiminta ja koordinaatio ovat keskeinen tekijä Isisin vastaisessa sotilaallisessa toiminnassa ja koko alueen vakauden kehittämisessä.

Suomalaisen suojausjoukkueen toiminta on mahdollistanut onnistuneen neuvonantotoiminnan nopeastikin muuttuvissa tilanteissa ja joukon toiminnasta on saatu hyvää palautetta operaation korkeinta johtoa myöten. Toiminta on saanut laajalti kiitosta.

Kokonaisuutena Suomen osallistuminen OIR- ja NMI-operaatioihin tarjoaa haastavia, kansainvälistä yhteistoimintaa ja osaamista kehittäviä tehtäviä. Suomella on operaatioissa arvostettu, kokoaan suurempi asema koalitiomaiden joukossa. Suomalaiset auttavat tasapuolisesti Irakin toimijoita (Kurdistan Security Force ja Iraqi Security Force) Erbilissä ja Bagdadissa. Henkilöstö on ammattitaitoista ja sitoutunutta tehtäviinsä. Joukon organisaatio vastaa tehtävien vaatimuksiin, minkä lisäksi on säilytetty mahdollisuus laajentaa toimintoja ja operaatioita.

Operaatioissa saadaan kokemusta koalition esikunnassa toimimisesta sekä vaativissa olosuhteissa kouluttamisesta. Reserviläisten saama kouluttamiskokemus on osittain hyödynnettävissä kotimaassa tapahtuvaan joukkojen perustamisvaiheeseen. Operaatioon osallistuminen tukee tilannetietoutta Irakin ja Syyrian alueen konflikteista.

Tarkoituksena on, että Suomi jatkaisi osallistumista OIR-operaatioon noin 75 sotilaalla 1.1.2023 alkaen 31.12.2024 asti. Irakin turvallisuustilanne on vakautunut, vaikka onkin edelleen vaikeasti ennustettava. Mahdollisilla muutoksilla OIR-operaation tehtävärakenteessa on todennäköisesti vaikutuksia myös Suomen kansalliseen osallistumiseen. Arvion mukaan tämä on epätodennäköistä seuraavan vuoden aikana.

Osallistuminen pitäisi jatkossakin sisällään koulutus- ja neuvontatoiminnan Irakissa, mukaan lukien operatiivisen neuvonannon, sekä tarvittavan omasuojan ja osallistumisen tarpeellisiin esikuntatehtäviin. Tavoitteena on vahvistaa Irakin, ml. Irakin autonomisen kurdialueen turvallisuusjoukkojen omaa kykyä torjua Isis, palauttaa laillisen valtiovallan kontrolli sekä tukea alueellisen turvallisuuden ja vakauden palauttamista.

Puolisotilaalliset PMF-joukot, jotka eivät kuulu Irakin keskushallinnon alaisiin turvallisuusjoukkoihin, rajataan edelleen suomalaisten antaman koulutus-, neuvonanto- ja avustustoiminnan ulkopuolelle, sillä PMF-joukot voivat pitää sisällään ns. radikaaleja shiimilitiaryhmiä. Sotilaiden asema ja aseiden kantaminen perustuisivat jatkossakin voimassa olevaan Suomen ja Irakin hallituksen väliseen noottienvaihtoon.

OIR-osallistumisella Suomi tukee osaltaan kansainvälisen terrorismin, ml. Isisin, vastaista toimintaa. Samalla edistetään yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa. Koalition toiminnalla tuetaan Irakin kokonaisvaltaista vakauttamista. Samalla vaikutetaan myös muuttoliikkeen taustalla oleviin syihin. Osallistuminen kehittää kansallisen puolustuksen suorituskykyä.

Suomen osallistuminen Irakin turvallisuussektorin tukeen sotilaallisen kriisinhallinnan keinoin; NMI-operaatio

Naton koulutusoperaatio Irakissa (NATO Mission Iraq, NMI) aloitti toimintansa Irakissa syksyllä 2018. Operaation tavoitteena on ollut tukea Irakin sotilaskoulutusjärjestelmän kehittämistä ja turvallisuussektorin uudistamista, jotta Irak kykenisi luomaan kestävätkä kansallisen turvallisuuden rakenteet maan vakauden ylläpitämiseksi. Operaation kolme keskeistä tehtävää ovat olleet sotilaskouluttajien kouluttaminen, Irakin turvallisuussektorin reformin tukeminen ja tuki improvisoitujen räjähteiden torjunnalle. NMI:n perustamisen yhteydessä operaation kooksi määriteltiin enintään 580 sotilasta. Ensimmäisinä toimintavuosinaan operaation koko on jäänyt tätä pienemmäksi eikä sen laajentaminen ole edennyt suunnitellusti.

Tasavallan presidentti päätti 5.12.2018 valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta, että Suomi osallistuu Naton johtamaan koulutusoperaatioon Irakissa enintään viidellä sotilaalla siten, että ensi vaiheessa ja viimeistään 1.1.2019 Suomi lähettää operaatioon yhden esikuntaupseerin. Lisäksi Suomi lähetti NMI-operaatioon yhden siviiliasiantuntijan 2022. Osallistuminen NMI-koulutusoperaatioon on ollut osa Suomen Nato-kumppanuuspolitiikkaa ja tukenut Suomen asemaa edistyneenä kumppanimaana. Osallistuminen Naton kriisinhallintaan säilyy tärkeänä, kun Suomesta tulee Nato-jäsen.

Naton on ollut määrä vahvistaa NMI-operaatiota. NMI:n laajentuminen on ollut tarkoitus toteuttaa rinnakkaisena prosessina OIR-operaation asteittaisen supistamisen kanssa. Käytännön tasolla Nato on valmistautunut NMI-operaation laajentamiseen jo talvesta 2020-2021 alkaen tiedustellen operaatioon osallistuvilta mailta kiinnostusta vahvistaa osallistumistaan. Irakin sisäpoliittisen tilanteen vuoksi NMI:n laajentaminen on kuitenkin edennyt odotettua hitaammin.

Keskustelu NMI -operaation laajentamisesta alkoi Natossa vuonna 2020 Irakin pyydettyä Natolta vahvempaa panosta koulutustoimintaan. Irakin pyynnön taustalla vaikuttivat Irakin puolustussektorilla identifioidut koulutustarpeet sekä OIR-operaation julkikuva Irakissa. Naton johtama NMI näyttäytyy Irakissa Yhdysvaltain johtamaa OIR-operaatiota hyväksyttävämpänä toimijana. Nato on valmistellut NMI:n laajentamista läheisessä yhteistyössä OIR:n ja irakilaisviranomaisten kanssa.

Irakin sisäpoliittisen tilanteen vuoksi sotilaallisen kriisinhallinnan painopisteen siirtäminen OIR-operaatiosta NMI-operaatioon on edennyt odotettua hitaammin. Irakissa ei ole lähiaikoina odotettavissa merkittäviä muutoksia OIR:n ja NMI:n välillä. NMI säilyy pienenä, Bagdadiin keskittyvänä operaationa.

Operaatioiden turvallisuustilanne ja riskiarvio

Bagdadin alueella turvallisuustilanne tulee todennäköisesti jatkumaan jännitteisenä. Mahdolliset haasteet hallituksen muodostamisessa voivat kiristää ilmapiiriä. Mikäli tilanne kärjistyy, on todennäköistä, että mielenosoitukset eskaloituvat jälleen väkivaltaisiksi ja pääministerin hallinnon ulottumattomissa olevat militiat jatkavat väkivaltaa mielenosoittajia kohtaan. Isis pyrkii todennäköisesti toteuttamaan korkean profiilin terrori-iskuja Bagdadissa. Todennäköisin uhka on shia-militioiden lennokki- tai raketti-isku tukikohtiin.

Isisin suorat iskut koalition joukkoja vastaan ovat mahdollisia otollisen tilaisuuden tullen, mutta hyökkäykset koalition tukikohtiin ovat erittäin epätodennäköisiä. Räjähdeiskut ajoneuvoja vastaan ovat mahdollisia liikuttaessa Isisin tukeutumisalueiden läheisyydessä. Myös pienten osastojen aseelliset hyökkäykset ovat mahdollisia. Isisin iskut Irakin turvallisuusviranomaisia, siviilejä,

paikallishallintoa tai siviili-infrastruktuuria vastaan muodostavat myös välillisen uhan tai haitan suomalaisille.

Todennäköisimpiä uhkia ovat puolestaan tiedustelu, räjähtämättömät ampumatarvikkeet ja miinat sekä liikenne. Koronaepidemian muodostama terveysturvallisuushka jatkuu.

Osallistumisen kustannukset

Vuoden 2023 osalta kustannukset osallistumisesta OIR-operaatioon olisivat ulkoministeriön pääluokassa momentilla 24.10.20 Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot noin 8,4 miljoonaa euroa sisältäen rotaatiokoulutuksen kustannukset, jotka katetaan momentin 24.10.20 käyttösuunnitelman kohdasta 5. Yhteiset menot, ja puolustusministeriön pääluokassa momentilla 27.30.20 Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot noin 7,3 miljoonaa euroa. Osallistumisen jatkaminen voidaan toteuttaa valtioneuvoston vuosien 2023-2026 julkisen talouden suunnitelmassa sotilaalliseen kriisinhallintaan osoitettujen määrärahojen puitteissa. Vuoden 2023 osalta kustannukset on sisällytetty vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja sen täydennykseen.

Suomen osallistumisen jatkaminen OIR-operaatioissa

Tarkoituksena on, että Suomi jatkaisi osallistumista OIR- operaatioon 1.1.2023 alkaen noin 75 sotilaalla 31.12.2024 saakka. Kansallisen osallistumispäätöksen tekeminen kahdeksi vuodeksi helpottaisi merkittävästi operaation sotilaallista suunnittelua tilanteessa, jossa OIR-operaation joukkojenmuodostuskokoukset on siirrytty kuuden kuukauden syklistä vuoden sykleihin. Osallistuminen pitäisi sisällään koulutus- ja neuvontatoiminnan Irakissa, mukaan lukien operatiivisen neuvonannon, tarvittavan omasuojan sekä osallistumisen tarpeellisiin esikunta-, hallinto- ja tukitehtäviin.

Päätöksen Suomen osallistumisen jatkamisesta OIR-operaatioissa tekee tasavallan presidentti valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaisesti.